

Date: 3rd January-2026

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI

Jumaniyazova Gulshoda Baxodirovna

Osiyo Xalqaro Universiteti

Boshlang‘ich ta‘lim magistratura yo‘nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur tezisda bo‘lajak o‘qituvchilarda tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogik talablar asosida yoritilgan. Tanqidiy fikrlashning nazariy va pedagogik asoslari, uning shaxs kamoloti hamda kasbiy kompetensiyani shakllantirishdagi o‘rni tahlil qilinadi. Shuningdek, oliy pedagogik ta‘lim jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiluvchi texnologiyalar, bosqichlar va zamonaviy interfaol metodlarning samaradorligi ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Tezisda tanqidiy fikrlash bo‘lajak o‘qituvchilarning mustaqil qaror qabul qilish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va innovatsion faoliyat yuritishidagi muhim omil ekanligi ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: tanqidiy fikrlash, bo‘lajak o‘qituvchi, pedagogik texnologiya, kompetensiya, interfaol metodlar, refleksiya.

KIRISH

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti inson tafakkurining rivojlanish darajasi bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, bugungi globallashuv sharoitida axborot oqimining keskin ortishi shaxsdan tezkor, mustaqil va tanqidiy fikrlashni talab etmoqda. Ta‘lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri — ijtimoiy munosabatlarga moslasha oladigan, muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qiluvchi va yangicha fikrlovchi kadrlarni tayyorlashdan iboratdir.

Bugungi kunda o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki ta‘lim jarayonini loyihalovchi, tahlil qiluvchi va boshqaruvchi shaxs sifatida maydonga chiqmoqda. Shu sababli bo‘lajak o‘qituvchilarda tanqidiy fikrlashni shakllantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ta‘lim oluvchilardan tayyor bilimlarni yodlash emas, balki bilimlarni tahlil qilish, baholash, solishtirish va yangi xulosalar chiqarish talab etilmoqda.

TANQIDIY FIKRLASHNING NAZARIY-PEDAGOGIK ASOSLARI

Ilmiy adabiyotlarda tanqidiy fikrlash tushunchasiga turlicha ta‘riflar berilgan. Umumiy ma‘noda tanqidiy fikrlash shaxsning axborotni ongli ravishda qabul qilishi, uni tahlil qilishi, baholashi va asoslangan xulosalar chiqarishi bilan tavsiflanadi. Amerikalik pedagog J. Dyui tanqidiy fikrlashni muammoni anglash va uni mantiqiy asoslash jarayoni sifatida talqin etadi. P. Facionening fikricha esa tanqidiy fikrlash — bu tahlil, baholash, tushuntirish va o‘z-o‘zini nazorat qilishdan iborat murakkab kognitiv faoliyatdir.

Pedagogik nuqtai nazardan tanqidiy fikrlash shaxsning intellektual rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. U shaxsni mustaqil fikrlashga, dalillarni tahlil qilishga, muqobil

Date: 3rd January-2026

fikrlarni solishtirishga va o'z pozitsiyasini asoslab berishga o'rgatadi. Tanqidiy fikrlash jarayonida shaxs mavjud axborotni so'zsiz qabul qilmaydi, balki uni chuqur tahlil qiladi va ishonchligini baholaydi.

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ZARURATI

Oliy pedagogik ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, ayrim bitiruvchilar nazariy bilimlarga ega bo'lsalar-da, ularni real pedagogik vaziyatlarda qo'llashda qiyinchiliklarga duch keladilar. Bu esa tanqidiy fikrlash yetarli darajada shakllanmaganligini ko'rsatadi. Tanqidiy fikrlash bo'lajak o'qituvchilarga ta'limiy vaziyatlarni chuqur tahlil qilish, o'quvchilarning ehtiyoj va qobiliyatlarini aniqlash, dars jarayonida mos metodlarni tanlash hamda o'z pedagogik faoliyatiga tanqidiy yondashish imkonini beradi. Shu bilan birga, tanqidiy fikrlash o'qituvchining innovatsion faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI

Bo'lajak o'qituvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasi izchil va bosqichma-bosqich amalga oshiriladi. Motivatsion bosqichda talabalarda muammoli vaziyatlarga qiziqish uyg'otiladi. Axborot-tahlil bosqichida olingan ma'lumotlar tanqidiy tahlil qilinadi va baholanadi. Amaliy bosqichda keys-stadi, munozara, debat va loyihaviy faoliyat orqali mustaqil fikrlash rivojlantiriladi. Reflektiv bosqichda esa talabalar o'z faoliyatini baholab, xulosalar chiqaradilar.

Ushbu texnologiyaning izchil qo'llanilishi bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, tanqidiy fikrlash bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy shakllanishida muhim omil hisoblanadi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik texnologiyalar ta'lim sifati va samaradorligini oshiradi. Shu bois, oliy pedagogik ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish zamonaviy ta'limning ustuvor vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Dewey J. *How We Think*. — New York.
2. Facione P. *Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus*.
3. Paul R., Elder L. *Critical Thinking Tools*.
4. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo'yicha o'quv qo'llanmalar.
5. Oliy ta'limda kompetensiyaviy yondashuvga oid ilmiy maqolalar.

